

Pe urmele lui Badea Cartan

Sa fie oare primul roman care “a intrat” in Europa? Cu siguranta, unul despre care s-a scris.

Oricum, el este un personaj in urma caruia a ramas credinta salbatica pentru visurile carturarilor din vremea lui si nemarginita-i evlavie pentru cartea in care vedea numai lumina si mantuire (dupa cum spunea marele nostru istoric Nicolae Iorga.)

Gheorghe Cartan, ciobanul din Tara Fagarasului, este, categoric, un personaj de legenda. Ca si Horea sau Iancu, Badea Cartan a fost un revoltat. Ca si acestia, a pornit o rascoala, dar de unul singur, el fiind capetenie si simplu insurgent totodata; o rascoala insa nesingeroasa. Lipsit de ura fata de altii, pacurarul fagarasean a vrut sa-si vada inaltat propriul sau popor, a vrut ca Transilvania, romaneasca de cand au aparut romanii pe pamant (“aici cei mai vechi si mai vechi sunt muntii si noi, romanii” spunea el), sa nu fie o vatra a vrajbiei ci una a bunei intelegeri. De aceea, vorba si fapta i-au fost continuu indreptate impotriva celor ce amenintau fiinta nationala a romanilor.

Badea Cartan a cinstit nobletea latina a poporului sau si s-a mandrit cu ea. A fost o voce a latinitatii in general, si a latinitatii romane, in special. Romania Unita si latinitatea au constituit stalpii de bolta ai adevaratului sau crez, iar Traian, Decebal, Negru Voda, Dragos, Mihai Viteazul, Stefan cel Mare, Brancoveanu i-au fost icoanele de capatai. Un neastampar launtric l-a facut sa calatoreasca mult, incat numele lui echivaleaza cu un permanent indemn la excursie. A calatorit pe jos pana la Roma pentru a-si vedea stramosii eternizati pe columna. A drumetit prin Ungaria, Austria, Italia, Franta, Elvetia, Egipt, Germania, Ierusalim si in atatea locuri din tara. Patriotismul i-a vitalizat energia, drumurile lui au fost innobilate de teluri nationale si culturale, ceea ce l-a impus ca un propagandist al cartii, al unitatii culturale si teritoriale.

Trecerea miilor de carti si publicatii cu slova romaneasca peste munti, in desagi pacuraresti, pentru romanii din Transilvania amenintati in existenta lor nationala, constituie arma lui de revoltat incarcata de o dubla semnificatie: una de natura statistica si cealalta de ordin patriotic. Zelul lui in aceasta directie l-a privat uneori de libertate, dar l-a asezat in randurile apostolilor cartii. A fost un autodidact, iar pasiunea lui pentru carte, dusa la extrem, il intercaleaza printre iluministi.

In 24 ianuarie 1849, in plina vifornita politica iscata de aspiratiile spre libertate si unire ale romanilor din Transilvania, se naste in satul Oprea din Tinutul Fagarasului, al doilea copil al familiei Nicolae si Ludovica Cartan, Gheorghe Cartan.

Se naste parca din dorinta ciobanului de a strabate inaltimi si orizonturi si din ambitia arzatoare de stiinta de carte.

De la matusa sa, Rasila, asculta primele basme, iar legendele despre semnele lasate de cei vechi pe pamantul Tarii Fagarasului au fost primele lui invataturi de istorie.

Cand in 24 ianuarie 1859 copilul implinea 10 ani, romanii din Moldova si Muntenia s-au unit sub domnia lui Cuza.

Copilul ce auzise vorbindu-se de unirea cu tara nu intelegea de ce romanii au fost nevoiti sa nu stea laolalta si de ce cei din Tara Fagarasului trebuie sa stea inca despartiti de ceilalti.

In 1860, copilul se tocmete mocan la stana. Incepe pentru Gheorghita o viata aspra, o lupta cu adversitatile naturii, careia trebuia sa-i patrunda tainele si pe care trebuie sa si-o apropie. In fata lui se deschide o imensitate salbatica, o lume noua, destinata barbatilor, pasionanta si emotionanta, cu ademeniri si primejdii la tot pasul.

Ciobanasul visa, de pe atunci, sa treaca dincolo, "in tara" si numea vama dintre Transilvania si Muntenia, "*granita draceasca*". Se intreba el : "*cine a mai vazut granita prin mijlocul tarii?* ", granita care a separat romanii doar politic si administrativ pentru ca sufletul si constiinta n-au avut granita.

In vara anului 1865 are loc prima trecere a lui Cartan in "tara" prin "Vama cucului" prin locul vegheat de cei doi soli ai

pământului românesc trimisi către înalțimi: Negoiul și Moldoveanul și aude aici legenda lui Negru Vodă.

Din 2 oct. 1865 rămâne în fruntea familiei căci își pierde tatăl.

În 1867 îi spune mamei sale: “*Anul acesta am să plec dincolo*”. Și-o face în 22 mai 1867 și ajunge în Baragan unde, spre mirarea lui, câmpul se termină departe, acolo unde cerul se unește cu porumbul verde sau cu graul galben. Aici alături de ciobanul Cotiga, Cartan află despre dacii cei drepti și viteji, despre împăratul Traian, despre moartea lui Decebal.

Și întreaba: “-*Cum as face bade Ioane să învat și eu a ceti?*”

-*Ai să înveti dacă vei voi*

-*D-apai cum pacate să nu voiesc?*”

Cartan, elevul, i-a relevat învățătorului său, ciobanul Cotiga Ion, o minte capabilă să rețină multe informații. După câțiva ani a ajuns să citească și să scrie destul de bine.

Întors în Țara Făgărașului află că l-au căutat “jandarii” să-l ia la oaste.

Auzind, a răspuns că “*ai nostri de dincolo*”, se pregătesc de război cu turcii. Și pleacă voluntar la Rușii de Vede până în 1881.

Oile îi sunt “robite” și el atata stie:” *trebe să stau de vorba cu împăratul și gata treaba*”-A stat la Viena 2 zile pentru a intra la împărat, 7 zile în “beciurile Vienei”-arestat și apoi trimis la Pesta.

Se întoarce în țară și se îngrijeste de oi, dar dorește să facă negoț cu cărți. I se refuză activitatea când îi răspunde “solga-biraului” că va vinde cărți românești.

Când împlinea 42 de ani, la 24 ian. 1891, la București lua ființă “Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor” sub președinția istoricului Urechia. Ei concep “Memoriul studenților universitari români privind situația românilor din Transilvania și Ungaria”, care a avut un larg ecou în Europa.

Aceleși simțăminte îl făceau și pe Cartan să caute cai noi prin care să circule slova românească printre despăcurile munților Făgăraș și Bucegi.

Asa ca, atunci cand, Memorandistii din Cluj sunt intemnitati, el spune: “*Eu, cioban George Cartan.*

Nici n-oi bea, nici n-oi manca

Pan-de Seghedin n-oi da,

De iubirii osanditi

Ce-s in temnite zvarliti.”

Face drumuri la Vat-(langa Budapesta) unde este inchis Ion Slavici si la Seghedin unde erau inchisi Memorandistii si se plange: “*La gradina-n Seghedin*

Plang florile de iasomin

De rasuna ulita

Si tremura temnita.

De la Seghedin la Vat

Numai drumuri de la frati

Numai lacrimi, jale, dor

Pe fetele tuturor”

Fiindca cere din nou autorizatie pentru a difuza carti romanesti este arestat in 1895.

Ecolul procesului Memorandumului a fost imens in tarile Europei. Un numar impresionant de personalitati din tarile neolatine sunt atrase de ideea unitatii culturale a romanilor si astfel Bucurestiul devine capitala tuturor romanilor, indiferent de locurile in care traiau.

Printre cei care au calcat caldaramul Bucurestiului in cautarea unei orientari de ovatie si activitate a fost si Gheorghe Cartan.

Citind in 1895 Cronica lui Sincai, cumparata la Viena, si recitind “Istoria romanilor supt Mihai Voievod Viteazul” a lui N. Balcescu, doreste sa vada statuia marelui voievod . Si pleaca. In Bucuresti nu-l abate nimic din drum. Vrea sa vada statuia. La picioarele ei ii multumeste Domnului pentru reusita si-i cere realizarea Unirii. La picioarele statuii este gasit de Ion Grama ce-l slujea pe Alexandrescu Urechia. Domnul profesor il gazduieste, il plimba prin muzeele Bucurestiului, il duce la liga culturala unde cunoaste personalitati carora le cere carti pentru romanii din

Transilvania si ajunge personajul principal al unor articole din ziarele vremii.

Revine de multe ori ca sol al Transilvaniei la Bucuresti si ca militant al Ligii culturale pe pamantul Transilvaniei-trecand prin “vama cucului” ziare si carti romanesti.

Povestea pe care Badea Cartan(cum il numise istoricul Urechia) o citea si o recitea este aceea relatata de Titus Liviu despre intemeierea Romei si-i spune lui Urechia ca “*e musai sa merg la Roma*”

Isi pregateste straita si langa pita, slana, sare si branza, a asezat separat o legaturica cu grau si pamant din Cartisoara. Pleaca la drum in 3 ian. 1896 , a trecut prin Timisoara, Budapesta, Tirol(Austria), Alpii Sloveni, Apenini, Genova, Pisa, Livorna, si dupa 45 de zile de drumetie a ajuns la marginea orasului etern l-a salutat cu: “*Bine te-am gasit, maica Roma*”.

A patruns in Roma prin Via Compana si, ghidat de un ac magnetic interior, a trecut pe langa Terme Forum, ruinele Coliseului, bazilica Maxentiu si Palatinul, Forul Roman si...deodata: Columna. “- *No ca asta este!*”

A ingenuncheat la baza ei prosternandu-se la izvoarele istoriei unui neam. A pus la picioarele Columnei pamant din pamantul tarii si grau, singurele ofrande care puteau sa exprime sentimentele de bunatate si de recunostinta pe care acest urmas al maretiei latine si al statorniciei dacilor le depune ingenunchind la baza Columnei unui neam.

S-a invelit in cojoc si a adormit. Dimineata, vizitatorii au vazut un dac viu coborand de pe monument.

Ziarele anuntau evenimentul zilei: “Un dac a coborat de pe Columna” -iar Duiliu Zamfirescu, secretarul reprezentantei noastre la Roma i-a facut cunoscut orasul si l-a introdus la mari personalitati ale vremii. Intors in tara, devenise fara sa-si dea seama, om politic.

Restul zilelor vietii sale le consacra raspandirii slovei romanesti pentru romanii din Transilvania pana in 7 august 1911 cand se stinge nu un opait ci o torta.

Apostol al cartii si al unitatii neamului, in mormantul de la Sinaia, doarme visand intregirea neamului cel care a fost cunoscut in legenda si in realitate cu numele de “Badea Cartan”

Calatorind pe jos pana la Roma ca sa-si vada stramosii eternizati pe Columna, Marea Roma i-a intarit constiinta apartenentei latine. Patriotismul i-a vitalizat energia, drumetia lui a fost inobilata de teluri nationale si culturale ceea ce l-a impus ca un propagandist al cartii, al unitatii culturale si teritoriale.

13-03-2003

Iacob Ovidiu